

דף סז.

עין משפט א.

אה"ע סימן קמז פעיף ה

ה. הממאנת אין לה מנה ומאיתים, אבל יש לה תוספת^ב, וחייב לזונה ולפדותה כל זמן שהיא תחתיו, ואוכל פירותיה, אבל אם הלך למדה^י ולותה למזונותיה או לפדיונה ואח"כ מיאנה, אינו חייב לשלם אע"פ שאכל פירותיה ואפי' הם בעין.

עין משפט ב.

אה"ע סימן קמז פעיף ד

ד. השניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה, דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה, חוץ מנצ"ב ונ"מ שהדין בהם ככל הנשים^ג.

עין משפט ג.

אה"ע סימן קמז פעיף ג

ג. איילונית אם הכיר בה הרי היא ככל הנשים^ד, ויש לה כתובה ותנאי כתובה וכן זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים, אבל בלא הכיר בה, דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה.

עין משפט ד.ה.

חו"מ סימן קפב פעיף יב

יב. עשה שליח לקנות לו שדה. והמוכר אמר לשליח על תנאי שאם יהיה לי מעות יחזיר לי השדה, והשליח השיב למוכר אתה והמשלח חברים ותתפשרו, אינו מכור אלא על תנאי^ה, וצריך להחזירו כשיהיה

ב. אע"פ שיוצאת לרצונה וראוי היה לומר דכי אקני לה תוספת אדעתא למיקם תחתיו, וכמ"ש הרמב"ם כל זמן שתירצה ותעמוד לפניו, וכמו בסי' קנ"ד בטוענת על בעלה שאינו יורה כחץ שאין לה תוספת, מ"מ קטנה ממאנת שאני דסבר וקיבל דסתם קטנה תמאן, ועל חיבת ביאת לילה ראשונה כתב לה, ומיאון בקטנה כיוצאת שלא לרצונה היא כ"כ הח"מ.

ג. וכתב הרא"ש דבשניה לית לה אפי' אם מכר נ"מ שלה ובאשה כשרה אם אכל קרן נ"מ, צריך לשלם לה ועיין בח"מ בשם הב"ח.

ד. ועדיפא מחייבי לאוין וחייבי עשה, וחייב בפרקונה ובמזונותיה וזוכה במציאתה.

ה. ממציעא ס"ז ע"א וכדאמר רבה בר רב הונא.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלהרד שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

לו מעות למוכר, והפירות שאכל יוצאים בדיינים ^ו.

ח"מ סימן רז פעיף ח

ח. מעשה באשה ששלחה שליח לקנות לה קרקע משמעון שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לשליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע, והשיב השליח אתה ופלונית קרובים כמו אחים והדבר קרוב שהיא תחזיר לך ואינה מקפדת על כך, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו שזה השליח לא קנה כלום ^ז שהרי לא סמכה דעתו של המוכר על דברי השליח, שלא השיבו תשובה גמורה, ונמצא שלא גמר והקנה.

יו"ד סימן קעד פעיף ג

ד. האומר לחבירו תקנה לי שדה או בית מפלוני, ואמר לו המוכר לשליח אני מוכר לך על תנאי שיחזירנו לי כשיהיו לי מעות, והשיב לו השליח אתה והלוקח חברים ותתפשרו הרי אינו מוכר אלא על תנאי זה ^ח וצריך להחזירה, ומוציאין מהלוקח הפירות שאכל.

הגה: ועיין בחו"מ סי' ר"ז איזה תנאי מבטל המקח.

יו"ד סימן קעד פעיף ג

עין משפט ו.ז.

עין לעיל עין משפט ד.ה.

ו. שהיא ריבית קצוצה דיוצאת בדיינים כמבואר ביור"ד סי' קע"ד בסעיף ג'. ובכ"י כתב אף שזה רק אבק ריבית יוצאת בדיינים משום מחילה בטעות, והסמ"ע בס"ק כ' חולק וכתב דאם מטעם מחילה בטעות אינו יוצא בדיינים כיון שהוא במכר, דדוקא כשתחילת הדבר נעשה בהלוואה יוצאה מטעם מחילה בטעות משא"כ במכר לא שייך מחילה בטעות, ע"ש.

ז. במציעא ס"ז ע"א וברי"ף שם. דכוונת השליח היתה אני איני מכניס עצמי בזה ולשנות שליחותי לקנות על תנאי, אלא אני קונהו ממך בלי תנאי, וע"כ אם היינו אומרים שדעתו של המוכר סמכה על דברי השליח היה קנין גמור, לכן כתבו הרמב"ם והמחבר שהרי לא סמכה דעתו, ובש"ס שאמרו סמכא דעתיה היינו שדברי השליח היו בעיניו אסמכתא בעלמא, ולא סמך על דבריו ובענין הפירות שאכל תוך הזמן עיין בסעיף י', ובסי' קפ"ב, וביור"ד סי' קפ"ד סעיף ג'. סמ"ע ס"ק יד - ט"ו.

ח. מעשה בגמ' דף ס"ז ע"א, וכתב הש"ך בס"ק ה' דהב"ח חולק על דין זה, וכתב הש"ך דהמחבר אזיל לטעמיה בסי' קס"ד בסופו דרביית קצוצה הוא והרמ"א שלא הגיה כאן דבר, סמך על מש"כ שם וסיים דגם אם נימא שזה א"ר כאן מוציאין ממנו הפירות שאכל דמ"מ מחילה בטעות היא, וכן עיקר לדינא שמוציאין מידו ודלא כהב"ח, וגם הט"ז פסק כך.

דף סז:

עין משפט א.ב.ג.ד.

יו"ד סימן קעב פעיף א

א. המלוה את חבירו ולקח ממנו משכון בית או שדה על מנת שיאכל פירותיו כל זמן שהמשכון בידו, אם כתב לו שבסוף שנים ידועות תחזור השדה או הבית בלא כסף לבעליה שזה משכנתא דסורא מותר^ט, אפי' מרחיב לו זמן הרבה כגון שהלוהו מאה והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור הקרקע לבעליה בלא כסף והיה שכר אותה קרקע אלף דינרים לשנה מותר, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות.

ב. ה"ה אם התנה עמו בעל הקרקע שבכל זמן שירצה הלוה לסלקו יביא לו מעות ויחשב לו כו"כ בכל שנה ויסלקו מן השדה או הבית והוא יחזיר לו שאר הדמים מותר, מאחר שאין כח ביד המלוה לגבות מחובו כלום^י ולהחזיר הקרקע ללוה, אינו אלא שכירות^ז.

הגה: וי"א אפי' בלא משכנתא דסורא יש להתיר^ח ללות, כיצד אם הלוה לזמן קצוב לכו"כ שנים, אם הלוה יכול לסלקו תוך הזמן ומנכה לו כל שנה ושנה לפי החשבון דבר מועט זה נקרא שהמשכון בניכוי החוב ומותר, ואם לא מנכה לו כלום מהחוב הוא אבק רבית.

הגה: אם אין הלוה יכול לסלקו תוך הזמן אפי' בלי שום ניכוי מהחוב מותר^מ.

ט. מסקנת הגמ' בב"מ ס"ד ע"ב, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות מלוה בשם מקצת הגאונים וכדעת הרי"ף. ועיין בגאון אות א' שהאריך בששה שיטות הראשונים.

והטעם דבמשכנתא דסורא מותר כיון שאין אחריות של ההלוואה עליו דאם שטפה נהר אינו נוטל כלום אלא פירות שעשה ואינו יכול המלוה לכופף הלוה לפרוע לו חובו לא מזו ולא משאר נכסים, משא"כ במשכנתא סתם שהאחריות של ההלוואה עליו ואם רצה תובע חובו ממנו ואם שטפה נהר גובה משאר נכסים. כ"כ הב"י הביאו הט"ז. והש"ך בס"ק א' כתב דמשמע מלשון השו"ע דטעם ההיתר הוא בשביל שכותב כך בשטר, ולפ"ז אפי' יש כח ביד המלוה לגבות חובו כשירצה מותר, אבל דעת המחבר נראה דלעולם בעינן שלא יהיה כח בידו לגבות מחובו כלום.

י. כ"כ ה"ה שם כדי ליישב השגת הראב"ד.

כ. ואין אחריות על הלוה, ואם שטפה נהר אין לו למלוה עליו כלום.

ל. זו שיטת התוס' שם.

מ. טור בשם רש"י והרא"ש.

הגה: וי"א דאין חילוק ב בין מקום שיכול לסלקו או לא יכול לסלקו אלא בשניהם אם מנכה לו מהחוב מותר, ובלי שום ניכוי מהחוב אסור, והולכים אחר המנהג.

הגה: ובמדינות אלו נוהגים היתר במשכון בניכוי מהחוב אפי' יכול לסלקו. ואין חילוק בזה בין שדה לבית או שאר מטלטלין דכל שמנכה לו מהחוב מותר.

הגה: יש מתירין להלוות על הספרים ב או מקומות ביהכנ"ס ולישב עליהם אפי' בלי ניכוי החוב, ואין איסור רבית כיון שזה לצורך מצוה דמותר ללות ברבית לצורך מצוה, וטוב להחמיר לעשות בניכוי החוב.

הגה: כל ההיתר מיירי כשאחריות המשכון על המלוה, אבל כשהלוה כותב לו אחריות על שאר נכסיו ע ולא יוכל להגיע למלוה שום הפסד אסור פ.

הגה: בכל מקום שהמשכון יש בו אבק רבית אם בא הלוה לנכות למלוה הפירות שאכל לא מנכין לו ז, הואיל והמשכנתא היא ברשות המלוה ק ולוה עליה מתחילה ואם ננכה לו מחובו הוי כאילו מוציאין האבק רבית מהמלוה בדיינים.

מ"מ אם אמר לו הלוה אין רצוני שתאכל עוד פירותי ברבית, אם אכלך

ג. הש"ך בס"ק ז' כתב דיש חילוק, דבמקום שלא מסלקים ובלא ניכוי הוי אבק רבית, ובמקום שמסלקים בלא ניכוי הוי רבית קצוצה, והרמ"א לא נחית לזה כיון דבשניהם אסור.

ס. כתב הט"ז בס"ק ג' דצ"ע דלמה הרמ"א סמך על דעה זו כיון דבחז"מ סי' ע"ב הביא ה"ב מתשובת הרשב"א דאסור בלא נכוי ורבית קצוצה היא, ולפחות א"כ היה לרמ"א להביא דין זה בשם י"א להחמיר, והש"ך כתב דאכן הרמ"א סיים דטוב להחמיר לעשות בניכוי.

ע. פי' שכותב לו אחריות על שאר נכסיו, שאז אם יתקלקל המשכון מיד יש לו משכון אחר, אבל כשלא כתב לו אחריות על שאר נכסיו אע"פ שאם יתקלקל המשכון גובה משאר נכסיו של הלוה מ"מ כיון שאין לו מיד משכון אחר תחתיו מותר. ש"ך.

פ. וכתב הט"ז דמ"מ לא הוי אלא אבק רבית.

צ. וכ"ש אם אכל יותר מן החוב דאין מוציאין ממנו. ש"ך ס"ק י"ב.

ק. היינו דוקא בכה"ג וכמו בסי' קס"ו סעיף ג' וכמו שכתב הרמ"א שם והסברא האחרונה עיקר ע"ש.

המלוה מוציאין מידו ר' אפי' במקום שאין מסלקין, מנכין לו הפירות שאכל אח"כ מאז מחאתו.

ח"מ סימן פז סעיף ב

ג. השביעית משמטת בין מלוה ע"פ בין מלוה בשטר ואפי' שיש בו אחריות. ואפי' הלוהו על שדהו והמלוה אוכל פירות ומנכה בכל שנה מחובו הרי זה משמט אם הוא ה' במקום שיכול הלוה לסלקו מהקרקע בכל עת שיביא לו מעותיו.

ח"מ סימן רעח סעיף ז

ז. אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואפי' שהיא בשטר א, ואע"פ שגבו קרקע בחוב אביהם. היה לאב מלוה ביד בנו הבכור ומת, הרי הדבר ספק ב אם הבכור נוטל בה פי שנים מכיון שהיא תחת ידו ב או יש צד שלא יטול בה חלק הבכורה הואיל ומחמת אביו ירשה, וע"כ יטול בה מחצית ד מחלק הבכורה.

ר. שאז אכלם בגזל אחרי שאמר לו לא בעינא וכל גזל מוציאין ממנו. ט"ז ס"ק ו'. וש"ך ס"ק י"ח. כ"כ הב"י בשם הראב"ד ובת"ה סי' ש"ה, בשם הרמב"ן.

ואם צריך שימחה בו דוקא בב"ד או לא, כתב הב"י שתי דעות בזה ע"ש, ועוד כתב הב"י דמשמע דוקא היכא שיש בזה אבק רבית ומחה בו לא לאכול הוי גזל ומוציאין מידו, אבל אם אין גם אבק רבית אין מוציאין גם במחה. ועיין בש"ך ס"ק י"ז מה שהעיר מסי' ע"ד בחו"מ סעיף ג'.

ש. דמ"מ מחוסר גוביינא סמ"ע ס"ק ז'. אבל דעת המהרי"ק שאינו משמט אם יש בו אחריות והב"י תמה עליו.

ת. אבל אם הוא במקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו אין שביעית משמטת, וה"ה אם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט, דהוי מיוחד יותר לחובו, וכגבוי דמי כ"כ בסמ"ע, אבל הרשב"א ס"ל אפי' אפותיקי מפורש משמט, הביאו הב"י.

וכל שאינו יכול לסלקו אפי' יום אחד מקרי מקום שאינו יכול לסלקו.

א. דכל שמחוסר גוביינא אינו נקרא מוחזק. סמ"ע ס"ק י"ז. והוא מב"ב קכ"ה.

ב. שם ב"ב קכ"ו ע"א, וכפירוש רשב"ם ד"ה פלגי.

ג. פירוש ואז גמר והקנה אותה לאביו שיהיה מצוי בידו כדי שיטול ממנו פי שנים. סמ"ע ס"ק י"ח.

ד. ואע"פ שאין הלכה כסומכוס דיחלוקו בספק ממון, אלא כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה, מ"מ מצאנו כמה ענינים שאמרו ספק שיחלוקו. וכ"כ התוס' ב"ב קכ"ו ע"ב ד"ה ובמלוה. סמ"ע ס"ק י"ט. ולפי"ז אם הכספים בבנק של האב הם גם ביפוי כח של הבכור ויטול בהם מחצית מצד הבכורה.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחודר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

ז ח. מה שאמרנו שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה דוקא במלוה שאין עליה משכון אבל אם ביד אביו משכון נוטל בה פי שנים דכמוחזק דמי, ואפי' משכנו בשעת הלואתו.^ה

הגה: וי"א דוקא במשכון של ישראל אבל במשכון של גוי שביד אביהם לא מיקרי מוחזק^ו אלא א"כ המשכון חלוט לו.

ז ט. אם הלוח קבע זמן להלואתו כגון ב' או ג' שנים ובתוך זמן זה יאכל המלוה פירות הקרקע הנמצאת אצלו במשכון וכל שנה מנכה לו מהחוב דבר מה שהסכימו בניהם, והוא במקום שאין הלוח יכול לסלקו למלוה בתוך הזמן ע"י מעות מן הקרקע, בכה"ג קרקע זו נחשבת כקנויה בידו של המלוה וכל זמן שלא הגיע^ז עדיין זמן ההלואה ומת אביהם שהוא המלוה בתוך הזמן הבכור נוטל בזה פי שנים.

הגה: וקרקע זו נקראת מוחזקת גם לגבי הלוח^ח וע"כ אם מת הלוח, בכורו נוטל בקרקע זו פי שנים כשחוזרת ללוח.

ה. טור מרשב"ם ב"ב קכ"ה ע"ב ד"ה ואין הבכור נוטל פי שנים. ואע"פ דבמשכנו בשעת הלואתו אינו קונה המשכון, מ"מ כיון דר' יצחק למד מהפסוק "ולך תהיה צדקה" דקונה משכון במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ פ"ב ע"א, י"ל דמשום כך גם במשכנו בשעת הלואתו, הואיל ומוחזק בידו הו"ל כגבוי ומצוי ביד אביו ליטול ממנו הבכור פי שנים. סמ"ע ס"ק כ'. והש"ך בס"ק ז' כתב דאף שלא קנה המשכון בשעת הלואתו קנין גמור מ"מ קונה אותו לשעבודו.

ו. ממהרי"ק שורש קמ"ה. והש"ך בס"ק ח' כתב דדין זה צ"ע דגם במשכון של גוי שעבודו בידו מקרי.

ז. כך פירש הסמ"ע בס"ק כ"א דברי השו"ע. ואם הגיע הזמן הו"ל מאותה שעה ואילך כפדוי ומסולק ממנו ואין זה מוחזק כדי שנאמר שהבכור יטול בזה פי שנים. סמ"ע ס"ק כ"ב.

ח. פירוש לא מבעיא כשכבר הגיע זמן בחיי הלוח להחזיר לו הקרקע אלא אפי' לא הגיע הזמן בחיי המלוה ובכור המלוה נוטל פי שנים, מ"מ לגבי יורשי הלוח מקרי מוחזק כשחוזר להם. סמ"ע ס"ק כ"ג.